

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi ympäristönsuojelulain 18 ja 103 §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi ympäristönsuojelulakia siten, että kiinteistön ominaisuuksiin ja kiinteistön haltijaan liittyvät erityispiirteet voitaisiin nykyistä joustavammin ottaa huomioon talousjätevesien käsittelyä koskevia säännöksiä sovellettaessa.

Esityksessä ehdotetaan, että ympäristönsuojelulain nojalla annettujen talousjätevesien käsittelyvaatimusten noudattamisesta voitaisiin vapauttaa muun ohessa kiinteistön hal-

tijat, jotka ovat iäkkäitä tai vaikeassa elämäntilanteessa. Yleisiä käsittelyvaatimuksia ei sovellettaisi jo olemassa olevaan käyttökuntoiseen jätevesijärjestelmään, jos kiinteistön haltija ja sillä vakituisesti asuvat ovat täyttäneet 68 vuotta ehdotetun lain voimaan tullessa.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 2011 alussa.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
SISÄLLYS.....	2
YLEISPERUSTELUT.....	3
1 Nykytila.....	3
1.1 Lainsäädäntö ja käytäntö.....	3
Ympäristönsuojelulaki.....	3
Vesihuoltolaki.....	4
1.2 Ulkomaiden lainsäädäntö.....	5
Ruotsi.....	5
2 TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET.....	6
3 ESITYKSEN VAIKUTUKSET.....	6
3.1 Taloudelliset vaikutukset.....	6
3.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan.....	7
3.3 Ympäristövaikutukset.....	8
3.4 Yhteiskunnalliset vaikutukset.....	9
4 ASIAN VALMISTELU.....	9
4.1 Valmisteluvaiheet ja -aineisto.....	9
4.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen.....	10
5 RIIPPUVUUS MUISTA ESITYKSISTÄ.....	11
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT.....	12
1 LAKIEHDOTUKSEN PERUSTELUT.....	12
2 VOIMAANTULO.....	14
3 SUHDE PERUSTUSLAKIIN JA SÄÄTÄMISJÄRJESTYS.....	14
LAKIEHDOTUS.....	16
Laki ympäristönsuojelulain 18 ja 103 §:n muuttamisesta.....	16
LIITE.....	17
RINNAKKAISTEKSTI.....	17
Laki ympäristönsuojelulain 18 ja 103 §:n muuttamisesta.....	17

YLEISPERUSTELUT

1 Nykytila

1.1 Lainsäädäntö ja käytäntö

Ympäristönsuojelulaki

Ympäristönsuojelulain (86/2000) 103 §:ssä säädetään yleisestä velvollisuudesta johtaa ja käsitellä kiinteistön jätevedet siten, että niistä ei aiheudu ympäristön pilaantumisen vaaraa. Vesikäymälän jätevedet sekä muut talousjätevedet on käsiteltävä ennen niiden johtamista maahan, vesistöön taikka muuhun uomaan tai altaaseen siten, että jätevesien puhdistus vastaa vähintään lain 18 §:n nojalla annetussa asetuksessa tarkoitettujen puhdistustoimien tehoa. Muut kuin vesikäymälän jätevedet voidaan kuitenkin johtaa puhdistamatta maahan, jos niiden määrä on vähäinen eikä niistä aiheudu ympäristön pilaantumisen vaaraa. Valtioneuvosto antoi ympäristönsuojelulain 11 ja 18 §:n nojalla vuonna 2003 asetuksen talousjätevesien käsittelystä vesihuoltolaitosten viemäriverkostojen ulkopuolisilla alueilla (542/2003, jäljempänä hajajätevesiasetus).

Hajajätevesiasetus tuli voimaan 1 päivän tammikuuta 2004, ja sitä on siten sovellettu jo yli kuuden vuoden ajan sellaisilla kiinteistöillä, joilla on rakennettu kokonaan uusi rakennus tai tehty laajuudeltaan uudestaanrakentamista vastaavia korjaus- tai muutostöitä. Asetuksen 4 §:n mukaiset yleiset käsittelyvaatimukset edellyttävät, että talousjätevesistä ympäristöön joutuvaa kuormitusta vähennetään orgaanisen aineen osalta vähintään 90 prosenttia, kokonaisfosforin osalta 85 prosenttia ja kokonaistypen osalta 40 prosenttia verrattuna asetuksessa normitettuun käsittelemättömän jäteveden kuormitukseen.

Hajajätevesiasetuksen 12 §:n siirtymäsäännösten mukaan tuolloin olemassa olleet käyttökuntoiset jätevesijärjestelmät tulee kuitenkin saattaa vastaamaan asetuksen vaatimuksia viimeistään kymmenessä vuodessa asetuksen voimaantulosta eli 1 päivä tammikuuta 2014 mennessä. Näin ollen vajaan neljän vuoden kuluttua kaikkien asetuksen piirissä olevien, arviolta runsaan 300 000 asuinkiinteistön talousjätevesien käsittely tulee täyt-

tää asetuksen asettamat jätevesien puhdistusvelvoitteet.

Hajajätevesiasetuksen voimaan tullessa talousjätevesien käsittely perustui suurimmalla osalla viemäriverkostojen ulkopuolisista kiinteistöistä saostuskaivoon. Saostuskaivo-käsittelyä on kiinteistöillä edellytetty vesilain (264/1961) voimaantulosta 1 päivä huhtikuuta 1962 lähtien. Hajajätevesiasetuksen siirtymäsäännöksissä käyttökuntoisella jätevesijärjestelmällä on lähinnä tarkoitettu sellaista saostuskaivoa siihen liittyvine viemäriputkineen, jonka kiinteistön haltija voi arvioida olevan edelleen kunnossa, mutta luonnollisesti myös muita käytössä olleita jätevesien käsittelyjärjestelmiä. Vaurioitunut tai rikkoutunut saostuskaivo tai muu käsittelylaitteisto olisi siten tullut korvata uudella jätevesijärjestelmällä viimeistään asetuksen voimaan tullessa.

Hajajätevesiasetuksessa säädetyn siirtymäajan on arvioitu koskevan noin 200 000 – 250 000 kiinteistöä, joista toistaiseksi vain noin 10 – 15 prosenttia on saattanut jätevesijärjestelmänsä asetuksen edellyttämälle tasolle. Tämä merkitsee toimenpiteiden ruuhkautumista määrärajan loppuessa. Epätietoisuutta vallitsee siitä, millä kiinteistöillä hajajätevesiasetuksen vaatimat tehostamistoimet ovat tarpeen ja mikä talousjätevesien käsittelyn tehostamisratkaisu sopii kullekin yksittäiselle kiinteistölle. Lisäksi tarvittaisiin selvyyttä, mille alueille viemäriverkostoja tullaan lähivuosina laajentamaan.

Ympäristönsuojelulain 18 §:n 2 momentin mukaan kunnan ympäristönsuojeluviranomainen voi hakemuksesta myöntää hajajätevesiasetuksessa säädetystä velvoitteesta kiinteistökohtaisen poikkeuksen enintään viiden vuoden määräajaksi kerrallaan. Poikkeus voidaan myöntää, jos asetuksessa edellytetyt toimet kokonaisuutena arvioiden ovat kiinteistön jäteveden käsittelyvaatimusten noudattamiseksi kiinteistön haltijalle kohtuuttomat ja ympäristöön aiheutuvaa kuormitusta on pidettävä vähäisenä. Kyseinen 18 §:n 2 momentin säännös on lisätty ympäristönsuojelulakiin 1 päivästä toukokuuta 2005 lukien lailla ympäristönsuojelulain muutta-

misesta (252/2005). Lain siirtymäsäännösten mukaan 18 §:n 2 momenttia sovelletaan lain voimaan tullessa olemassa olleeseen käyttökuntoiseen jätevesijärjestelmään sekä sellaisiin rakentamattomiin järjestelmiin, joiden toteuttaminen on ratkaistu osana rakennuslupaa ennen lain voimaantuloa.

Toisaalta hajajätevesiasetuksen siirtymäsäännöksiä koskevassa 12 §:n 4 momentissa säädetään, että jos kymmenen vuoden siirtymäajan piiriin kuuluvalla kiinteistöllä 4 §:n käsittelyvaatimusten noudattamiseksi tarvittavat toimet ovat kalleuden tai poikkeuksellisen teknisen vaativuuden vuoksi kiinteistönhaltijalle kohtuuttomia ja ympäristöön aiheuttavaa kuormitusta on pidettävä vähäisenä, voidaan jätevesijärjestelmän parantaminen tehdä myöhemmin. Parantamistoimet tulee toteuttaa kuitenkin viimeistään 14 vuodessa hajajätevesiasetuksen voimaantulosta eli viimeistään vuoden 2017 loppuun mennessä tai sitä myöhemmin 3 momentissa tarkoitettun maankäyttö- ja rakennuslain mukaisen rakennus- tai toimenpideluvan nojalla. Kiinteistönhaltijan on ilmoitettava kymmenen vuoden siirtymäajan kuluessa kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle parantamistoimien myöhentämisestä sekä samalla selvitettävä, että edellä tarkoitettujen vaatimukset täyttyvät. Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen on toimitettava alueelliselle elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle vuosittain yhteenveto sille tehdyistä ilmoituksista.

Ympäristönsuojelulain mukaisen poikkeushakemuksen ja hajajätevesiasetuksen 12 §:n 4 momentin mukaisen myöhentämisilmoituksen suhde on käytännössä herättänyt kysymyksiä säännösten välisestä suhteesta ja soveltamistilanteiden mahdollisista eroista. Edellytykset poikkeuksen myöntämiselle ja parantamistoimien myöhentämiselle on kirjoitettu säännöksissä hyvin yhtenevästi, eli edellytyksenä on ensinnäkin säännösten voimaantulon aikaan olemassa ollut käyttökuntoinen jätevesijärjestelmä sekä toisekseen parantamistoimien kohtuuttomuus kiinteistönhaltijalle ja ympäristöön aiheutuvan kuormituksen vähäisyys. Säännösten välistä suhdetta ei myöskään ole tarkasteltu lähemmin ympäristönsuojelulain 18 §:n muutoksen yhteydessä lain esitöissä (HE 227/2004). Selvää on kuitenkin se, että ympäristönsuojelulain 18

§:n 2 momentin säännös muodostaa pysyvän mahdollisuuden hakea poikkeusta talousjätevesien käsittelyvaatimusten noudattamisesta, kun taas hajajätevesiasetuksen 12 §:n 4 momentti mahdollistaa vain kertaluonteisen pidentymisen asetuksen siirtymäaikaan. Lain tasoisena säännöksenä ympäristönsuojelulain 18 §:n 2 momenttia voidaan pitää siten ensisijaisena, että jos tarkoituksena ei ole toteuttaa jätevesijärjestelmän parantamista vuoden 2017 loppuun mennessä, tulisi hakea 18 §:n 2 momentissa tarkoitettua poikkeusta.

Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen työssä hajajätevesiasetuksen toimeenpano on jo ennen yleisen siirtymäajan päättymistä näkynyt lisääntyneinä yhteydenottoina ja kyselyinä. Kunnissa on arvioitu, että ympäristönsuojelulain 18 §:n 2 momentin mukaisten poikkeushakemusten ja hajajätevesiasetuksen 12 §:n 4 momentin mukaisten myöhentämisilmoitusten määrä voi erityisesti vuonna 2013 kasvaa suureksi ja aiheuttaa hakemusten käsittelyssä vaikeuksia. Edellä kuvattu epäselvyys poikkeuksen hakemista ja parantamistoimien myöhentämismahdollisuuden soveltamista koskevien säännösten tulkinnassa on myös ollut omiaan lisäämään epävarmuutta säännösten noudattamisessa ja lisännyt siten ehkä osaltaan kunnan ympäristönsuojeluviranomaisten työtä. On siten katsottu tarpeelliseksi säätää täsmällisemmin siitä, missä tilanteissa yleisen siirtymäajan noudattamisen voidaan aina katsoa olevan kiinteistönhaltijan kannalta kohtuutonta.

Vesihuoltolaki

Hajajätevesiasetusta ei sovelleta sen 2 §:n mukaan silloin, jos kiinteistö on liitettävä vesihuoltolain (119/2001) 3 §:n tarkoittaman vesihuoltolaitoksen jätevesiviemäriin. Vesihuoltolain säännökset ja lain nojalla kunnassa tehdyt päätökset rajaavat siten olennaisilta osin myös hajajätevesiasetuksen soveltamisalaa.

Vesihuoltolain 6 §:n mukaan kiinteistön omistaja tai haltija vastaa kiinteistönsä vesihuollosta sen mukaan kuin vesihuoltolaissa ja muussa laissa säädetään. Kunnalle syntyy kuitenkin velvollisuus huolehtia vesihuollon järjestämisestä, jos suurehkon asukasjoukon tarve taikka terveydelliset tai ympäristönsuo-

jelulliset syyt sitä vaativat. Vesihuoltolaitosten viemäriverkostojen ulkopuolella kiinteistön omistaja tai haltija kuitenkin yleensä vastaa kiinteistön vesihuollosta noudattaen mitä erityisesti ympäristönsuojelulaissa ja sen nojalla säädetään. Ympäristönsuojelulain ja vesihuoltolain lisäksi myös terveydensuojelulaissa (763/1994) ja maankäyttö- ja rakennuslaissa (132/1999) sekä niiden nojalla annetuissa asetuksissa ja kunnallisissa määräyksissä on säädetty vesihuollon järjestämiseen liittyvistä vaatimuksista.

Järjestämisvelvollisuutensa toteuttamiseksi kunta voi päättää vesihuoltolaitoksen toiminta-alueesta, jonka sisällä toimivan laitoksen on järjestettävä vesihuolto. Vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella kiinteistöllä on vesihuoltolain 10 §:n nojalla vastavuoroisesti velvollisuus liittyä laitoksen vesijohtoon ja viemäriin. Kunnan vastuulla on suunnitella ja toteuttaa kokonaisuutena vesihuollon järjestelyt kunnassa vesihuoltolain periaatteiden mukaisesti siten, että laitoksen viemärointi ulotetaan alueille, jossa se on ympäristönsuojellisesti ja taloudellisesti perusteltua. Tämä tarkoittaa käytännössä myös sitä, että viemäriin liittymiseen ei tulisi velvoittaa alueilla, joissa yhteisviemäroinnin kustannuksia on pidettävä selvästi ympäristönsuojelun vaatimukset täyttävien kiinteistökohtaisten jätevesiratkaisujen kustannuksia korkeampina.

Kunnan tulee vesihuoltolain 5 §:n mukaan yhteistyössä alueensa vesihuoltolaitosten kanssa laatia ja pitää ajan tasalla alueensa kattavat vesihuollon kehittämissuunnitelmat. Kehittämissuunnitelmassa tulee 5 §:n 3 momentin mukaan kiinnittää erityistä huomiota vesihuollon järjestämiseen alueilla, joilla on voimassa maankäyttö- ja rakennuslaissa tarkoitettu yleis- tai asemakaava tai joilla yleis- tai asemakaavan laatiminen on vireillä sekä alueilla, joita koskevat ympäristönsuojelulain 19 §:n nojalla annetut ympäristönsuojelumääräykset.

Hajajätevesiasetuksen toimeenpanon kannalta olisi tärkeää, että kehittämissuunnitelmia laadittaessa ja päivitettäessä otettaisiin myös huomioon hajajätevesiasetuksen vaatimukset ja asetuksessa säädetty yleinen siirtymäaika. Kunnan tulisi vesihuollon kehittämissuunnitelmia päivittämällä huolehtia siitä, että jätevesihuollon tehostamista suunnittele-

vien haja-asutusalueiden asukkaiden saata- vissa on tieto viemäroitävistä alueista, jotta virheelliset kiinteistökohtaiset investoinnit voidaan välttää. Myös elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset voivat ajantasaisten kehittämissuunnitelmien perusteella ottaa omassa toiminnassaan huomioon sen, missä aikataulussa viemäriverkoston rakentamishankkeita on tulossa vireille. Tällä tiedolla on merkitystä erityisesti ratkaistaessa hankkeille mahdollisesti myönnettävän valtion tuen määrää vesihuollon tukemisesta annetun lain (686/2004) mukaisesti.

1.2 Ulkomaiden lainsäädäntö

Ruotsi

Ruotsissa talousjätevesien käsittelystä on säädetty ympäristökaaren (miljöbalken) nojalla annetussa valtioneuvoston asetuksessa ympäristölle vaarallisesta toiminnasta ja terveydensuojelusta (förordningen 1998:899 om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd). Asetuksen 12 §:n mukaan on kiellettyä päästää vesikäymälän jätevesiä vesialueelle, ellei niitä ole puhdistettu saostuskaivokäsittelyä tehokkaammalla menetelmällä. Asetuksen 13 §:n mukaan kiinteistön jätevesijärjestelmälle tulee hakea kunnan lautakunnan lupa. Luvas- ta säädetään tarkemmin asetuksen 14 – 16 §:ssä ja siihen sovelletaan myös ympäristökaaren yleisiä säännöksiä toiminnanharjoittajan velvollisuuksista ja esimerkiksi sijoittamispaikan valinnasta.

Lainsäädännön talousjätevesien käsittelyvelvoitetta on Ruotsissa täydennetty Naturvårdsverketin yleisillä ohjeilla (allmänna råd om små avloppsanordningar, AR 2006:7). Näissä ohjeissa on määritetty muun muassa normaali ja korkea puhdistustaso orgaanisen aineen, fosforin ja typen vähennysprosentteina vastaavasti kuin hajajätevesiasetuksen 4 §:ssä. Normaalilla puhdistustasolla kuormitusta on vähennettävä vähintään 90 prosenttia orgaanisen aineen osalta ja 70 prosenttia fosforin osalta. Korkealla puhdistustasolla vähennyksen tulee olla vähintään 90 prosenttia fosforin osalta ja 50 prosenttia typen osalta. Kunnilla on mahdollisuus poiketa yleisistä ohjeista omissa määräyksissään, mutta suurin osa kunnista soveltaa ohjeiden normaalia

puhdistustasoa. Lisäksi kunnat ovat yleisesti määritelleet erikseen suppeampia alueita, joilla sovelletaan myös korkeaa puhdistustasoa.

Ruotsin lainsäädännön vaatimukset talousjätevesien käsittelystä ja sen luvanvaraisuudesta ovat olleet voimassa vuoden 1999 alusta lukien. Luvanvaraisuuden osalta ei säädetty erikseen siirtymäajasta olemassa oleville kiinteistöjen jätevesijärjestelmille. Kiinteistön haltijoiden ei ole ollut tarpeen hakea lupaa sellaisille jätevesijärjestelmille, jotka olivat käytössä jo 1 päivä tammikuuta 1999. Näidenkin järjestelmien tulisi kuitenkin täyttää asetuksen 12 §:n vaatimus saostuskaivo-käsittelyä tehokkaammasta käsittelystä.

Ympäristökaaren perusteella kiinteistöiltä edellytetään jätevesijärjestelmien omavalvontaa. Sitä täydentävä kunnan valvontaviranomaisen toteuttama valvonta voi tapahtua viranomaisen laatiman ja julkaiseman valvontasuunnitelman perusteella, toiminnanharjoittajan aloitteesta tai valitusten takia. Viranomaisvalvonnalla varmistetaan jätevesijärjestelmän oikeasta toteutuksesta, asianmukaisesta hoidosta ja järjestelmän toimivuudesta.

2 Tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Ympäristönsuojelulain talousjätevesiä koskevia säännöksiä ehdotetaan muutettaviksi siten, että kiinteistökohtaisen poikkeuksen myöntämistä koskeva 18 §:n 2 momentti siirretään talousjätevesien yleisen käsittelyvaatimuksen sisältävään 103 §:ään. Samalla säännöstä täydennettäisiin siten, että siinä määriteltäisiin täsmällisemmin niitä tekijöitä, jotka otetaan huomioon arvioitaessa käsittelyvaatimusten noudattamisen kohtuullisuutta kiinteistön haltijan kannalta. Ehdotuksella ei ole tarkoitus puuttua laajemmin kiinteistön vesihuollon järjestämistä koskeviin vaatimuksiin, vaan ainoastaan täsmentää niiden olemassa olevia käyttökuntoisia jätevesijärjestelmiä koskevien vaatimusten toimeenpanoa, joista on säädetty hajajätevesiasetuksessa. Ehdotuksella pyritään erityisesti selkiyttämään niitä tilanteita, joissa hajajätevesiasetuksessa talousjätevesien käsittelylle asetetuista vaatimuksista on mahdollista poiketa.

Kunnissa ei vielä siirtymäajan kuluessa ole ollut tarpeen käytännössä soveltaa ympäristönsuojelulain kiinteistökohtaista poikkeusta koskevaa 18 §:n 2 momenttia. Epäselvyyttä on kuitenkin jo ennakolta ollut erityisesti sen suhteen, missä määrin kyseinen 18 §:n 2 momentti mahdollistaa kiinteistön haltijan henkilökohtaisten ominaisuuksien ja taloudellisen tilanteen huomioon ottamisen kohtuullisuutta koskevassa arvioinnissa. Kiinteistön ominaisuuksien ja kiinteistön vesi- huoltoon liittyvien erityispiirteiden huomioon ottaminen, kuten esimerkiksi jätevesien poikkeuksellisen vähäinen määrä tai suunnitteilla oleva kiinteistön saattaminen viemäriverkon piiriin, on katsottu kuuluvaksi poikkeusharkinnan piiriin. Sen sijaan ympäristönsuojelulain yleisten periaatteiden valossa on koettu jossain määrin ongelmalliseksi antaa kiinteistön haltijan henkilökohtaiselle tilanteelle määräävää asemaa lain säännösten soveltamisessa.

Ehdotetulla muutoksella on tarkoitus selkiyttää tilannetta ja kirjata ympäristönsuojelulain 103 §:ään myös sellaisia kiinteistön haltijan elämäntilanteeseen ja taloudelliseen asemaan liittyviä tekijöitä, jotka voitaisiin ottaa poikkeusharkinnassa huomioon. Yleisenä edellytyksenä kiinteistökohtaisen poikkeuksen myöntämiselle olisi jatkossakin kuitenkin, että hajajätevesiasetuksessa edellytetyt toimet ovat kokonaisuutena arvioiden kiinteistön haltijalle kohtuuttomat ja ympäristöön aiheutuvaa kuormitusta voidaan pitää vähäisenä.

Poikkeamisen edellytyksiä arvioitaessa huomioon otettavina erityisinä tekijöinä 103 §:ssä ehdotetaan mainittaviksi kiinteistön sijainti viemäriverkoston piiriin ulotettavalla alueella, kiinteistön haltijan ja muiden kiinteistöllä vakituisesti asuvien korkea ikä ja muut vastaavat elämäntilanteeseen liittyvät tekijät sekä kiinteistön haltijan pitkäaikainen työttömyys tai sairaus taikka muu näihin rinnastuva sosiaalinen suorituseste.

3 Esityksen vaikutukset

3.1 Taloudelliset vaikutukset

Hajajätevesiasetuksen siirtymäajan piiriin kuuluvat ne kiinteistöt, joilla on asetuksen

voimaan tullessa 1 päivänä tammikuuta 2004 ollut parantamistoimia edellyttävä käyttökuntoinen jätevesijärjestelmä. Näillä kiinteistöillä toimeenpanosta on arvioitu aiheutuvan nykyisellä kustannustasolla keskimäärin 4000 euron lisäinvestointikustannukset, kaikkiaan noin 800 - 1000 miljoonaa euroa. Kiinteistökohtaisten kustannusten vaihtelu on suurta, yleensä välillä 1000 - 10 000 euroa, riippuen rakennuspaikan olosuhteista sekä olemassa olevan jätevesijärjestelmän käyttökelpoisuudesta ja kunnostustarpeesta.

Esityksen vaikutukset liittyvät erityisesti sen voimaantulosäännöksessä täsmennettäväksi ehdotetun ikään perustuvan yleisen poikkeusmahdollisuuden soveltamisalan laajuuteen. Poikkeusmahdollisuus kattaisi osan hajajätevesiasetuksen 12 §:n 2 momentissa säädetyn siirtymäajan piiriin kuuluvista kiinteistöistä. Näitä kiinteistöjä on arvioitu olevan koko maassa yhteensä noin 200 000 - 250 000, ja niillä asuu yhteensä noin 600 000 henkilöä. Arvion mukaan parantamistoimia tulisi siten lähtökohtaisesti tehdä noin 200 000 vakituisesti asutulla kiinteistöllä ja noin 50 000 vapaa-ajan kiinteistöllä. Esityksen vaikutusten arvioimiseksi on pyritty selvittämään, kuinka suurta osaa näistä kiinteistöistä ikään perustuva poikkeus voisi koskea.

Ehdotetun voimaantulosäännöksen mukaisesti hajajätevesiasetuksen vaatimuksia jätevesien käsittelyjärjestelmiin niissä tilanteissa, joissa kiinteistön haltija ja muut kiinteistöllä vakituisesti asuvat henkilöt ovat täyttäneet 68 vuotta lain voimaan tullessa. Lain on arvioitu voivan tulla voimaan vuoden 2011 alusta. Tällaisia kiinteistöjä, joilla jätevesijärjestelmän uusiminen ilman lykkäystä vielä olisi edessä, on Suomen ympäristökeskuksen tekemien arvioiden mukaan enintään 60 000. Arvio perustuu tietoon siitä, miten paljon haja-asutusalueilla ylipäättään on sellaisia kiinteistöjä, joilla kaikki asukkaat ovat yli 68-vuotiaita. Tästä luvusta on arvioitu niiden kiinteistöjen osuutta, joilla hajajätevesiasetuksen edellyttämät jätevesijärjestelmän parantamistoimet ovat tarpeen. Lähtökohdaksi on tällöin otettu, että juuri iäkkäiden henkilöiden asuttamissa kiinteistöissä myös rakennukset ovat todennäköisesti melko iäkkäitä ja niiden yleinen saneeraustarve voi olla keski-

määräistä suurempi. Nämä enintään 60 000 kiinteistöä, kuten parantamistoimien kohteena olevat kiinteistöt yleensäkin, sijaitsevat tehdyn selvityksen mukaan pääosin suurten asutuskeskusten läheisyydessä etelä- ja länsirannikon tuntumassa. Kyse olisi siten varsin merkittävästä osasta yleisen siirtymäajan piirissä olevista arviolta noin 200 000 vakituisesti asutusta kiinteistöä. Hajajätevesiasetuksen toimeenpanon kustannuksista lain voimaantulosäännöksen poikkeusmahdollisuuden kohteena olevat kiinteistöt voivat vastata lähes 250 miljoonan euron osuutta.

3.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Ympäristönsuojelulain 18 §:n mukaan kiinteistökohtaisen poikkeuksen hajajätevesiasetuksen vaatimusten noudattamisesta myöntää kunnan ympäristönsuojeluviranomainen. Jätevesijärjestelmän parannustoimien toteuttaminen edellyttää puolestaan maankäyttö- ja rakennuslain mukaista toimenpidelupaa kunnan rakennusviranomaiselta. Hajajätevesiasetuksen toimeenpanosta viranomaisten toiminnalle aiheutuvat vaikutukset kohdistuvat siten erityisesti kuntien viranomaisiin.

Ehdotetuilla poikkeusmahdollisuuden täsmennyksillä pyritään helpottamaan kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen työtä. Ehdotettuun voimaantulosäännökseen sisältyvä poikkeusmahdollisuus yli 68-vuotaiden kiinteistöille ei edellyttäisi erillisen hakemuksen tai ilmoituksen tekemistä kuntaan. Ehdotuksen voidaan tältä osin katsoa vähentävän kunnan rakennusvalvontaviranomaiselle hajajätevesiasetuksen toimeenpanosta aiheutuva työtä erityisesti ennen siirtymäkauden päättymistä.

Hajajätevesiasetuksen siirtymäajan päättyessä tullaan asetuksen toimeenpanossa keskittymään nykyistä enemmän säädösten valvontaan. On tärkeää, että valvontaviranomaisena toimivalla kunnan ympäristönsuojeluviranomaisella olisi tällöin käytössä kaikki valvonnan kannalta tarpeelliset tiedot. Voimaantulosäännöksen poikkeusmahdollisuuden piiriin kuuluvien kiinteistöjen selvittämiseksi kunnan tulisi siten saada erityisesti väestötietojärjestelmästä asukkaiden ikää kuvaavat tiedot. Ympäristönsuojelulain 83 §:ssä

on säädetty valvontaviranomaisen oikeudesta saada tarpeellisia tietoja muun muassa muilta viranomaisilta. Käytännössä valvontatietojen saamiseen liittyy kuitenkin myös kysymys tietojen hinnoittelusta, mikä voi mahdollisesti vaikeuttaa valvontaa joltain osin.

3.3 Ympäristövaikutukset

Hajajätevesiasetuksen tarkoituksena on nostaa talousjätevesien käsittelyn tasoa viemäriverkostojen ulkopuolisilla haja-asutusalueilla eikä tästä vesiensuojelullisesta tavoitteesta ole tarkoitus tinkiä. Haja-asutuksen osuudeksi on vuoden 2008 valvontatietojen perusteella arvioitu vajaa 9 prosenttia fosforin ja noin 3,5 prosenttia typen ihmisen aiheuttamasta kokonaiskuormituksesta vesistöihin. Fosforikuormituksessa haja-asutuksen osuus on toiseksi suurin maatalouden kuormituksen jälkeen. Orgaanisen aineen kuormituksella on pääasiassa paikallista vaikutusta, joka ilmenee esimerkiksi epämiellyttävän hajuna ja jätevesien johtamispaikan ympäristön nuhraantumisenä. Siirtyminen nyt yleisesti käytössä olevasta sako-kaivokäsittelystä parhaaseen käyttökelpoiseen tekniikkaan vähentää haja-asutuksen jätevesistä kiinteistöillä keskimäärin aiheutuvaa kuormitusta fosforin osalta noin kuudennekseen, typen osalta noin puoleen ja orgaanisen aineen osalta noin viidennekseen nykyisestä.

Talousjätevesistä ympäristöön aiheutuvan kuormituksen vähentämistoimet ovat myös tärkeä keino sen varmistamiseksi, että vesienhoidon järjestämisestä annetussa laissa (1299/2004) vesien tilalle asetetut ympäristötavoitteet voidaan saavuttaa. Valtioneuvoston vuonna 2009 hyväksymissä vesienhoitosuunnitelmissa sekä Itämeren suojelun haasteita ja Itämeri-politiikkaa käsittelevässä selonteossa (VNS 6/2009) lähtökohtana on ollut haja-asutuksen jätevesihuollon tehostaminen hajajätevesiasetuksen mukaisesti. Eduskunnan ympäristövaliokunta on Itämeriselonteosta laatimassaan mietinnössä (YmVM 2/2010) edellyttänyt, että haja-asutusalueiden jätevesien käsittelyyn liittyvää joustoa lisätään siten, että asetuksen toimeenpanoa voidaan selventää uudella toimeenpanoasetuksella vesiensuojelutavoitteista kuitenkin tinkimättä.

Itämeren ja sisävesien suojelun toimenpideohjelmassa vuodelta 2005 toimenpiteiden vaikutusten arvioinnin perustana on ollut, että 95 prosenttia viemäriverkostojen ulkopuolella olevista kiinteistöistä on vuoteen 2014 mennessä varustettu parhaalla käyttökelpoisella jätevesien puhdistustekniikalla. Tämä tarkoittaa, että vain 5 prosenttia kiinteistöistä tulisi saamaan poikkeuksen tai lykkäyksen hajajätevesiasetuksen 4 §:n mukaisten jätevesien käsittelyvaatimusten noudattamisesta. Kiinteistöjen määrissä laskettuna tämä tarkoittaisi vajaata 20 000 kiinteistöä, joilla ei olisi käytössä parasta käyttökelpoista jätevesien puhdistustekniikkaa vielä vuonna 2014.

Myös esityksen ympäristövaikutukset liittyvät keskeisesti voimaantulosäännöksessä täsmennettäväksi ehdotetun ikään perustuvan yleisen poikkeusmahdollisuuden soveltamisalan laajuuteen. Edellä esitetyn mukaisesti näitä suoraan lain voimaantulosäännöksen perusteella poikkeusmahdollisuuden piiriin kuuluvia kiinteistöjä on arvioitu olevan enintään 60 000 ja kyse olisi lähes kolmasosasta yleisen siirtymäajan piirissä olevista vakituisesti asutuista kiinteistöistä. Asukasmäärän perusteella kyse ei kuitenkaan olisi läheskään yhtä suuresta osasta niitä henkilöitä, joita hajajätevesiasetuksen vaatimuksen koskevat, sillä kyse olisi yhden tai enintään kahden hengen kotitalouksista. Poikkeusmahdollisuus koskisi enimmillään noin 90 000 henkilöä, kun Suomessa yhteensä noin 900 000 asukasta asuu vesihuoltolaitosten viemäriverkostojen ulkopuolella kiinteistökohtaisen talousjätevesien käsittelyn varassa. Hajajätevesiasetuksen yleisen siirtymäajan piirissä olevien kiinteistöjen 600 000 asukkaasta poikkeusmahdollisuus koskisi vajaata kuudesosaa.

Ehdotetun 103 §:n 3 momentin 1 kohdan mukaan poikkeusmahdollisuus kattaisi myös lähivuosina viemäriverkoston piiriin saatettavat alueet. Viemäriverkostojen laajennuksista aiheutuvat kustannukset tulee vesihuoltolain 18 §:n mukaan lähtökohtaisesti kattaa vesihuoltolaitoksen asiakkailta perittävillä maksuilla. Vesihuoltoa voidaan kuitenkin myös tukea valtion varoista. Valtion tuen määrä haja-asutusalueiden saattamiseksi viemäroinnin piiriin on vuonna 2010 yhteensä noin 10 miljoonaa euroa. Jos valtion tuki

jatkuisi samalla tasolla, voitaisiin vuosina 2010 – 2017 saada viemäriverkostoihin liitettyksi yhteensä noin 40 000 kiinteistöä. Näistä kiinteistöistä osa olisi myös niitä edellä käsiteltyjä kiinteistöjä, joilla asuu vakituisesti vain yli 68-vuotiaita. Viemäriverkoston liittyminen merkitsisi sitä, että kiinteistöt poistuisivat hajajätevesiasetuksen soveltamisalan piiristä ja asetuksen soveltamisalaan kuuluvien kiinteistöjen kokonaismäärä vähenisi merkittävästi, eli noin kymmenesosalla. Talousjätevesien johtaminen viemäriverkoston on yleensä yhdyskuntajätevesien tehokkaan puhdistuksen takia ympäristölle paras ratkaisu, joten lisäajan antamista voidaan näiden kiinteistöjen osalta pitää myös ympäristövaihtokutsultaan perusteltuna.

3.4 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Hajajätevesiasetuksessa talousjätevesien käsittelylle on asetettu yleiset vaatimukset, jotka koskevat yhtäläisesti kaikkia viemäriverkoston ulkopuolisia kiinteistöjä. Vaatimusten noudattamiseksi tehtävät kiinteistön jätevesijärjestelmän parantamistoimet edellyttävät maankäyttö- ja rakennuslain mukaisesti toimenpidelupaa silloin kun niitä ei käsitellä muun rakennuslupan yhteydessä. Lupa-hakemukseen on liitettävä pätevä suunnitelman laatima suunnitelma jätevesijärjestelmästä. Suunnitelmassa tulee esittää riittävät tiedot siitä, että jätevesijärjestelmä täyttää sille asetetut käsittelyvaatimukset. Vaatimukset määräytyvät hajajätevesiasetuksen ja mahdollisesti kunnan ympäristönsuojelumääräysten, kunnan rakennusjärjestyksen tai kaavamääräysten perusteella. Rakennusvalvontaviranomainen tarkistaa, että jätevesijärjestelmän suunnitelmassa on otettu huomioon nämä vaatimukset. Rakennusvalvontaviranomaisella ei sen sijaan ole mahdollisuutta kovin laajaan tapauskohtaiseen harkintaan.

Hajajätevesiasetuksen vaatimusten noudattamiseksi tarpeelliset jätevesijärjestelmän parantamistoimet ja niistä aiheutuvat kustannukset vaihtelevat käytännössä kiinteistöillä olosuhteista riippuen. Koska varsinaisessa lupamenettelyssä ei ole mahdollisuutta joutua asetuksen vaatimuksista kiinteistön tai kiinteistön haltijan olosuhteiden perusteella,

on tärkeää korostaa kohtuullisuusarviointia laissa säädetyn poikkeusmenettelyn yhteydessä. Yksittäistapauksissa hajajätevesiasetuksen vaatimusten noudattaminen saattaa johtaa kiinteistön haltijan kannalta kohtuuttomaan tilanteeseen. Ehdotetuilla poikkeuslupaharkintaa täsmentävillä säännöksillä pyritään varmistamaan, että kunnan ympäristönsuojeluviranomainen tällaisissa kohtuuttomissa tilanteissa myöntäisi poikkeuksen asetuksen vaatimusten noudattamisesta. Ehdotuksella olisi vaikutusta niiden henkilöiden asemaan, joille asetuksen vaatimusten noudattaminen olisi erityisen vaikeaa. Ehdotuksella parannettaisiin siten sosiaalisesti heikommassa asemassa olevien eli erityisesti iäkkäiden, vähätuloisten, pitkäaikaissairaiden tai työttömien henkilöiden asemaa.

4 Asian valmistelu

4.1 Valmisteluvaiheet ja -aineisto

Ympäristöministeriö asetti toukokuussa 2007 työryhmän edistämään hajajätevesiasetuksen toimeenpanoa ja koordinoimaan eri osapuolten yhteistyötä. Työryhmä kokosi vuonna 2009 oppaan "Haja-asutuksen jätevesihuollon tehostamisen toimeenpano", joka jaettiin kaikkiin kuntiin. Työryhmä on luovuttanut loppuraporttinsa ympäristöministeriölle 2 päivä maaliskuuta 2010 (ympäristöministeriön raportteja 4/2010). Työryhmän rinnalle ministeriö kutsui kesäkuussa 2009 oikeustieteen lisensiaatti Lauri Tarastin selvittämään hajajätevesiasetuksen toimeenpanon nykytilaa ja siinä ilmenneitä ongelmia sekä tekemään ehdotukset toimeenpanossa ilmenneiden ongelmien poistamiseksi ja toimeenpanon edistämiseksi. Selvitysmiehen tuli erityisesti kiinnittää huomiota ympäristönsuojelulain 18 §:ään vuonna 2005 lisätyn 2 momentin mukaiseen mahdollisuuteen myöntää kiinteistökohtaisia poikkeuslupia hajajätevesiasetuksen vaatimusten noudattamisesta ja tarpeeseen kyseisen säännöksen soveltamisperiaatteiden selkiyttämiseksi.

Selvitysmiehen joulukuussa 2009 luovuttamaan raporttiin (Hajajätevesiselvitys, ympäristöministeriön raportteja 25/2009) sisältyi ehdotuksia hajajätevesiasetuksen toi-

meenpanon vaatimiksi taloudellisiksi toimenpiteiksi sekä ehdotus hajajätevesiasetuksen toimeenpanoa ja erityisesti siihen liittyviä poikkeus- ja lykkäysmahdollisuuksia koskevaksi valtioneuvoston asetukseksi. Selvitysmiehen raportin pohjalta ympäristöministeriössä valmisteltiin ehdotus määräaikaiseksi valtioneuvoston asetukseksi talousjätevesien käsittelyvaatimusten toimeenpanosta vuosina 2010 – 2017. Asetusluonnos ja edellä mainittu työryhmän raportti olivat laajalla lausuntokierroksella maaliskuussa 2010.

Lausuntopalautteen perusteella ympäristöministeriössä katsottiin aiheelliseksi täsmentää hajajätevesiasetuksen vaatimuksiin liittyvää poikkeusmahdollisuutta ympäristönsuojelulain asianomaisissa säännöksissä erillisen toimeenpanoasetuksen sijasta. Ministeriössä laadittiin virkatyönä luonnos hallituksen esitykseksi ympäristönsuojelulain 18 ja 103 §:n muuttamisesta, joka oli lausuntokierroksella kesän 2010 aikana.

4.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen

Ympäristöministeriö pyysi maaliskuussa 2010 lausuntoja hajajätevesityöryhmän loppuraportista ja ministeriössä laaditusta luonnoksesta talousjätevesien käsittelyvaatimusten toimeenpanosta vuosina 2010 – 2017 annettavaksi valtioneuvoston asetukseksi. Asetusluonnoksen 2 §:ssä ehdotettiin soveltamisalaltaan osin vastaavia poikkeuksia hajajätevesiasetuksen vaatimusten soveltamisesta kuin nyt ehdotetaan lisättäväksi ympäristönsuojelulain 103 §:ään.

Lausunnon antoivat yhteensä 78 tahoa, eli oikeusministeriö, valtiovarainministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö ja maa- ja metsätalousministeriö, Suomen ympäristökeskus, kymmenen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökustusta, 13 valtakunnallista järjestöä, 47 kuntaa tai kuntien yhteenliittymää sekä kolme yksittäistä kansalaista.

Lausunnonantajista suurin osa piti toimeenpanoasetusehdotuksen perusteluissa esitettyjä arvioita hajajätevesiasetuksen toimeenpanon nykytilanteesta ja siihen liittyvistä ongelmista oikeansuuntaisina ja suhtautui positiivisesti ehdotettuun toimeenpanoa sel-

kiyttävään lisäsääntelyyn. Monet lausunnonantajat olivat kuitenkin huolissaan siitä, että esitetty lisäsääntely voi pahimmillaan vaikeuttaa entisestään sääntelyn ymmärrettävyyttä erityisesti kansalaisten kannalta. Lausunnoissa kiinnitettiin myös huomiota ehdotetun sääntelyn merkitykseen kansalaisten yhdenvertaisuuden ja ympäristöperusoikeuksien kannalta sekä tuotiin esiin useita vaihtoehtoisia toimenpiteitä hajajätevesiasetuksen ja sen toimeenpanon kehittämiseksi.

Lausuntopalautteen perusteella ympäristöministeriössä valmisteltiin luonnos hallituksen esitykseksi ympäristönsuojelulain 18 ja 103 §:n muuttamisesta. Luonnoksesta hallituksen esitykseksi pyydettiin lausuntoja kesäkuussa 2010. Lausunnon antoivat 18 tahoa, eli oikeusministeriö, valtiovarainministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö ja maa- ja metsätalousministeriö, Suomen ympäristökeskus, Pohjois-Pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, yhdeksän valtakunnallista järjestöä sekä kolme yksittäistä kansalaista. Lausunnon antaneet valtakunnalliset järjestöt olivat Koneyrittäjien liitto, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto, Muoviteollisuus, Rakennustarkastusyhdystys, Suomen Kuntaliitto, Suomen Luonnonsuojeluliitto, Suomen Omakotiliitto, Svenska Lantbruksproducenternas Centralförbund ja Vesi- ja viemärlaitosyhdistys.

Annetuissa lausunnoissa ehdotettuja ympäristönsuojelulain muutoksia pidettiin pääosin oikeansuuntaisina. Lausunnonantajista Suomen Luonnonsuojeluliitto ja Vesi- ja viemärlaitosyhdistys suhtautuivat kriittisimmin kiinteistön haltijan henkilökohtaisiin ominaisuuksiin perustuvan sääntelyn sisällyttämiseen ympäristönsuojelulakiin. Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto, Suomen Omakotiliitto ja Svenska Lantbruksproducenternas Centralförbund katsoivat puolestaan, että ehdotetut säännökset eivät ole riittäviä poistamaan hajajätevesiasetuksen toimeenpanoon liittyviä ongelmia, vaan ympäristönsuojelulain mukaista vähäisen kuormituksen käsiteltä ja hajajätevesiasetuksen vaatimuksia tulisi tarkastella kokonaisuudessaan uudestaan. Lisäksi useissa lausunnoissa kiinnitettiin huomiota hajajätevesiasetuksen toimeenpanoon liittyvän neuvonnan merkitykseen ja kunnan viranomaisten työskentelyedellytysten var-

mistamiseen muun muassa valvontatietojen saatavuutta parantamalla.

5 Riippuvuus muista esityksistä

Eduskunnassa on vireillä hallituksen esitys vesilainsäädännön uudistamiseksi (HE

277/2009). Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi myös ympäristönsuojelulain 103 §:n 2 momenttia, mutta ehdotuksella ei ole vaikutusta tässä esityksessä 103 §:ään lisättäväksi ehdotettujen 3 ja 4 momentin muotoiluun.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotuksen perustelut

18 §. Talousjätevedet. Pykälän 2 momentin kiinteistökohtaista poikkeusta koskeva 2 momentti ehdotetaan kumottavaksi. Kiinteistökohtaisesta poikkeamisesta ehdotetaan säädettäväksi 103 §:n uudessa 3 ja 4 momentissa, jolloin 18 § sisältäisi muiden ympäristönsuojelulain 2 luvun säännösten tapaan vain asetuksenantovaltuuksia koskevan säännöksen. Ympäristönsuojelulain talousjätevesiä koskeva aineellinen sääntely ehdotetaan säilytettäväksi kokonaisuudessaan lain 103 §:ään.

103 §. Jätevesien yleinen puhdistamisvelvollisuus. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 3 ja 4 momentti, joissa säädettäisiin talousjätevesien käsittelyvaatimuksia koskevan kiinteistökohtaisen poikkeuksen myöntämisestä. Pykälän 1 momentissa säädetään kiinteistön haltijaan kohdistuvasta yleisestä jätevesien käsittelyvelvollisuudesta. Säännös koskee kaikkea sellaista jätevesiä tuottavaa toimintaa kiinteistöllä, joka ei edellytä ympäristönsuojelulain mukaista lupaa esimerkiksi ympäristönsuojelulain 28 §:n vesistön tai pienvesien pilaantumista koskevien luvantarvesäännösten taikka 7 ja 8 §:ssä säädettyjen maaperän ja pohjaveden pilaamiskieltojen vuoksi. Tätä yleistä jätevesien käsittelyvelvollisuutta täydennetään 2 momentissa talousjätevesien osalta viittaamalla erityisesti 18 §:n nojalla annetussa asetuksessa tarkoitettuihin vaatimuksiin. Myös ehdotettu uusi 3 ja 4 momentti koskisivat nimenomaan talousjätevesien käsittelyvaatimuksista poikkeamista eikä säännöksiä voitaisi soveltaa muuhun jätevesien käsittelyyn kiinteistöllä.

Tarkasteltaessa tarvetta 3 ja 4 momentin soveltamiseen tulee luonnollisesti ottaa huomioon 2 momentista suoraan seuraavat rajoitukset hajajätevesiasetuksen soveltamisalaan. Muut kuin vesikäymälän jätevedet voidaan 2 momentin mukaan johtaa puhdistamatta maahan, jos niiden määrä on vähäinen eikä niistä aiheudu ympäristön pilaantumisen vaaraa. Momentissa tarkoitettujen niin sanottujen harmaiden vesien määrän arviointi on herättänyt paljon kysymyksiä erityisesti tarkas-

teltaessa jätevesijärjestelmien parantamistoimien tarpeellisuutta vapaa-ajan kiinteistöillä. Jätevesien määrän arvioimista on käsitelty muun muassa Ympäristöhallinnon ohjeita -sarjassa julkaistussa oppaassa Haja-asutusalueiden jätevesihuollon tehostamisen toimeenpano (2/2009). Jätevesien määrä on yleensä vähäinen silloin, kun kiinteistön vuotuinen käyttöaika on vähäinen ja käytettävä vesi kannetaan tai johdetaan siihen verrattavalla tilapäisellä vesijohdolla tai kiinteistö muutoin on veden käytön kannalta varustelultaan vaatimaton.

Ehdotetussa 3 momentissa säädettäisiin voimassa olevan 18 §:n 2 momentin tavoin mahdollisuudesta poiketa ympäristönsuojelulain nojalla säädetyistä talousjätevesien käsittelyvaatimuksista, jos asetuksessa edellytetyt toimet kokonaisuutena arvioiden ovat kiinteistön haltijalle kohtuuttomat ja ympäristöön aiheutuvaa kuormitusta on pidettävä vähäisenä. Edellytyksenä poikkeamiselle olisi siten edelleen kaikissa tapauksissa, että hajajätevesiasetuksen edellyttämiä jätevesijärjestelmän parantamistoimia voidaan pitää kiinteistön haltijan kannalta kohtuuttomina ja talousjätevesistä ympäristöön aiheutuvaa kuormitusta vähäisenä. Säännöstä täydennettäisiin kuitenkin 3 momenttiin ehdotetulla kolmekohtaisella luettelolla niistä tekijöistä, jotka poikkeamisen edellytyksiä arvioitaessa tulisi ottaa huomioon. Luettelossa mainitut tekijät liittyisivät nimenomaan parantamistoimien kohtuuttomuuden arviointiin. Ympäristölle aiheutuvan kuormituksen vähäisyyttä arviointiin edelleen samoin perustein kuin ympäristönsuojelulain soveltamiskäytännössä muutoinkin.

Mahdollisuutta hakea kiinteistökohtaista poikkeusta hajajätevesiasetuksen käsittelyvaatimusten noudattamisesta ei ole voimassa olevassa 18 §:ssä rajattu vain vakituisesti asuttuihin kiinteistöihin, vaan sitä voidaan säännöksen sanamuodon perusteella soveltaa myös sellaisiin vapaa-ajan kiinteistöihin, jotka kuuluvat hajajätevesiasetuksen soveltamisalan piiriin eli joilla yleensä on vesikäymälä tai muutoin korkea varustetaso. Valtakunnallisen selvityksen mukaan noin 6,5

prosentilla loma-asunnoista on vesikäymälä, jonka jätevesiä ei kerätä umpisäiliöön eikä rakennusta ole myöskään liitetty vesihuolto-laitoksen viemäriverkostoon.

Tarkoituksena on kuitenkin ollut, että arvioitaessa poikkeamisen perusteita otetaan myös huomioon, onko kyse pysyvästi asutusta vai vapaa-ajan kiinteistöstä. Asumismuodolla on luonnollisesti vaikutusta ympäristölle aiheutuvaan kuormitukseen, mutta se tulisi ottaa huomioon myös arvioitaessa parantamistoimien kohtuuttomuutta. Yleensä hajajätevesiasetuksen vaatimusten noudattaminen ei voi yhtä herkästi muodostua kiinteistön haltijalle kohtuuttomaksi vapaa-ajan kiinteistöllä kuin toimeentulon kannalta välttämättömänä omana asuntona käytetyllä kiinteistöllä.

Uuden 3 momentin luettelon ensimmäisen kohdan mukaan kiinteistökohtaisen poikkeamisen edellytyksiä arvioitaessa tulisi ottaa huomioon kiinteistön sijainti viemäriverkoston piiriin ulotettavaksi tarkoitettulla alueella. Ehdotetussa säännöksessä ei määriteltäisi tarkemmin, milloin kiinteistön tulisi olla liitettävissä viemäriverkostoon tai miten pitkälle viemäriin rakentamisen suunnittelun olisi jo tullut edetä. Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisella olisi siten mahdollisuus harkita asiaa tapauskohtaisesti. Lähtökohtana tulisi kuitenkin olla, että kiinteistön liittäminen viemäriverkostoon olisi mahdollista lähivuosina ja kiinteistökohtaiseen jätevesijärjestelmään kohdistuvaa investointia voitaisiin siten sen odotettavissa olevan lyhyen käyttöajan vuoksi pitää kohtuuttomana. Poikkeus voidaan säännöksen mukaan myöntää enintään viideksi vuodeksi, joten tarkastelujaksona olisi lähtökohtaisesti haetun poikkeuksen voimassaoloaika. Kunnan tulisi viemäriverkoston laajentamismahdollisuuksia arvioidessaan ottaa erityisesti huomioon kunnassa laadittu vesihuollon kehittämissuunnitelma. Koska hajajätevesiasetus on ollut voimassa jo vuoden 2004 alusta, on kunnilla yleisesti ottaen ollut hyvät mahdollisuudet päivittää kehittämissuunnitelmia vastaamaan haja-asutusalueiden jätevesihuollon kehitystarpeita.

Luettelon toisen kohdan mukaan poikkeamisen edellytyksiä arvioitaessa otettaisiin huomioon myös kiinteistön haltijan ja kiin-

teistöllä vakituisesti asuvien korkea ikä ja muut vastaavat elämäntilanteeseen liittyvät erityiset tekijät. Säännöksen tarkoituksena olisi ehkäistä investoinnit uuteen jätevesijärjestelmään erityisesti sellaisilla kiinteistöillä, jotka vanhan sukupolven väistyessä ovat lähitulevaisuudessa mahdollisesti jäämässä asumattomiksi. Kiinteistön haltijan korkea ikä on kuitenkin myös yleisemmin sellainen tekijä, jonka perusteella jätevesijärjestelmän parantamistoimia voidaan pitää kohtuuttomina. Hajajätevesiasetuksen käsittelyvaatimusten noudattamista voitaisiin tällaisissa tilanteissa lykätä siihen asti, kunnes kiinteistö siirtyy seuraavan sukupolven haltuun tai sen käytössä muutoin tapahtuu merkittäviä muutoksia. Kiinteistön käytössä voi tapahtua muutoksia joko kiinteistön peruskorjauksen ja saneerauksen vuoksi tai siitä syystä, että kiinteistölle muuttaa uusia nuorempia asukkaita.

Säännöksessä mainittu muu vastaava elämäntilanteeseen liittyvä erityisiä tekijä voisi esimerkiksi olla kiinteistön haltijan tiedossa oleva muutto muualle sellaisessa tilanteessa, jossa kiinteistö jää muuton jälkeen asumattomaksi. Säännöksessä tarkoitettu elämäntilanteeseen liittyvien erityisten tekijöiden arviointi kattaisi sen sanamuodon mukaan kiinteistön haltijan ja kiinteistöllä vakituisesti asuvat henkilöt. Säännös on siten tarkoitettu sovellettavaksi vain sellaisissa tilanteissa, joissa poikkeamisen perusteet täyttyvät sekä kiinteistön haltijan että kiinteistöllä vakituisesti asuvien osalta. Kiinteistön haltijalla tarkoitettaisiin säännöksessä kiinteistön omistajaa tai sellaista vuokraoikeuden haltijaa, joka vastaa kiinteistön jätevesijärjestelmästä. Sitä jos esimerkiksi iäkäs henkilö asuu kiinteistöllä vuokrasopimuksen perusteella, ei vuokranantaja voi vedota asukkaan korkeaan ikään poikkeamisen perusteena, jos vastuu jätevesijärjestelmän uusimisesta vuokrasopimuksen mukaan kuuluisi vuokranantajalle.

Ehdotetun 3 momentin luettelon viimeisen kohdan mukaan poikkeamisen edellytyksiä arvioitaessa otettaisiin huomioon kiinteistön haltijan pitkäaikainen työttömyys tai sairaus taikka muu näihin rinnastuva sosiaalinen suorituseste. Sosiaalisen suoritusesteen käsite on lainsäädännössä ja oikeuskäytännössä yhdistetty erityisesti kuluttajansuojaan ja niihin

tilanteisiin, joissa kuluttaja on ilman omaa syytään joutunut maksuvaikeuksiin eikä sen vuoksi kykene suoriutumaan sopimussuhteeseen perustuvista velvoitteistaan. Talousjätevesien käsittelyvaatimukset perustuvat suoraan hajajätevesiasetukseen, mutta sosiaalisen suoritusesteen käsitteen voidaan kuitenkin katsoa kuvaavan hyvin niitä tilanteita, joissa vaatimusten soveltaminen kiinteistön haltijan taloudellisen tilanteen vuoksi olisi kohtuutonta.

Sen sijaan ei ole katsottu tarkoituksenmukaiseksi säätää laissa suoraan tietyistä tulorajoista, joiden perusteella poikkeus aina tulisi myöntää. Arvioitaessa kiinteistön haltijan taloudellista tilannetta huomioon tulisi ottaa myös jätevesijärjestelmän parantamisesta kyseisellä kiinteistöllä aiheutuvat kustannukset. Arvioidessaan kiinteistön haltijan taloudellista tilaa kunnan ympäristönsuojeluviranomainen voi kuitenkin käyttää apunaan sitä kokemusta, mitä on saatu sovellettaessa muita vastaavia, osin tarkempia tulorajoja sisältäviä säännöksiä. Esimerkkinä tällaisesta kunnissa sovellettavasta säädöksestä voidaan mainita muun muassa valtioneuvoston asetus asuntojen korjaus-, energia- ja terveystaitavastuksista (128/2006), jonka 3 luvun nojalla kunnat voivat myöntää Asumisen rahoitus- ja kehittämisskeskuksen varoista avustusta kiinteistökohtaisen talousjätevesijärjestelmän parantamiseen.

2 Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulemaan voimaan vuoden 2011 alusta lukien.

Ehdotetun voimaantulosäännöksen mukaan ympäristönsuojelulain 103 §:n 3 ja 4 momenttia sovellettaisiin 1 päivänä toukokuuta 2005 olemassa olleeseen käyttökuntoiseen jätevesijärjestelmään sekä sellaisiin rakentamattomiin järjestelmiin, joiden toteuttaminen on ratkaistu osana rakennuslupaa ennen 1 päivää toukokuuta 2005. Säännöksiä ei siten ole tarkoitettu sovellettavaksi niissä hajajätevesiasetuksen 12 §:n 3 momentissa säädettyissä tilanteissa, joissa kiinteistöllä tehdään laajuudeltaan uudestaanrakentamista vastaavia korjaus- tai muutostöitä, toteutetaan vähäistä suurempaa lisärakentamista tai muutetaan jätevesijärjestelmää olennaisesti siten,

että siihen vaaditaan maankäyttö- ja rakennuslain mukaan rakennuslupa tai toimenpidelupa taikka rakentamista koskeva ilmoitus. Voimaantulosäännös vastaisi kumottavaksi ehdotetun 18 §:n 2 momentin voimaantulosäännöstä laissa 252/2005. Kumottavaksi ehdotettuun 18 §:n 2 momenttiin sisältyvä säännös kiinteistökohtaisesta poikkeuksesta siirrettäisiin jossain määrin täsmennettynä lain 103 §:n 3 ja 4 momentiksi. Ehdotetulla lainmuutoksella ei ole tarkoitus kaventaa poikkeussäännöksen soveltamisalaa, mistä syystä voimaantulosta ehdotetaan säädettäväksi vastaavasti kuin 18 §:n 2 momentin säätämisen yhteydessä.

3 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

Ehdotetulla 103 §:n muutoksella säädettäisiin sellaisista kiinteistön haltijan henkilöön liittyvistä seikoista, joiden perusteella talousjätevesien käsittelyvaatimukset voisivat vaihdella eri kiinteistöillä. Säännöksellä on siten yhteys perustuslain 6 §:n yhdenvertaisuussääntelyyn. Kansalaisten yhdenvertaisuuden kannalta erityisesti poikkeuksen rajaaminen voimaantulosäännöksessä yksiselitteisesti asukkaiden iän perusteella ilman ympäristönsuojelulaissa lähtökohtana olevaa kohtuullisuusarviointia voidaan nähdä jossain määrin ongelmallisena. Talousjätevesien käsittelyä koskevia hajajätevesiasetuksen säännöksiä ei ehdotuksen mukaan sovellettaisi olemassa oleviin käyttökuntoisiin jätevesijärjestelmiin niillä kiinteistöillä, joilla kiinteistön haltija ja kiinteistöllä vakituisesti asuvat olisivat täyttäneet lain voimaantullessa 68 vuotta.

Voimaantulosäännöksessä yleiseksi ikärajaksi on otettu 68 vuotta, joka on Suomessa myös vanhuuseläkkeen myöhäisin mahdollinen alkamisajankohta lainsäädännön mukaan. Säännöksessä tarkoitettut yli 68-vuotiaat kiinteistön haltijat ja muut asukkaat ovat siten jo ehtineet jäädä vanhuuseläkkeelle ja heidän tulotasonsa on tämän vuoksi keskimäärin selvästi alhaisempi kuin työikäisten, eikä tulotasossa myöskään ole odotettavissa nousua enää heidän elinaikanaan.

Tilastojen perusteella voidaan myös arvioida, että kotitalouden nuorimman jäsenen iän

noustessa 68 vuodesta ylöspäin, tulee ainakin joka toinen kiinteistö seuraavan kymmenen vuoden kuluessa joko saamaan uudet asukkaat tai jäämään tyhjilleen kiinteistön haltijan kuollessa taikka muuttaessa asumaan palvelutaloon tai muuhun hoitolaitokseen. Kiinteistön haltijan odotettavissa oleva käyttöaika kiinteistöllä tehtäville merkittäville investoinneille on siten näissä tapauksissa keskimääräistä selvästi lyhyempi, eikä kiinteistön haltija yleensä tule hyötymään investoinnista myöskään kiinteistön nousseen arvon kautta. Näistä syistä on katsottu perustelluksi rajata poikkeusmahdollisuus koskemaan niitä kiinteistöjä, joiden haltija ja vakituiset asukkaat ovat yli 68-vuotiaita.

Voimaantulosäännöksen poikkeus talousjätevesien käsittelyä koskevien vaatimusten soveltamisesta koskisi lain voimaantulohetken mukaan rajattua ikäryhmää eikä poikkeuksen piiriin kuuluvien kiinteistöjen joukko voisi siten enää kasvaa lain voimaantulon jälkeen. Kyse olisi käytännössä tältä osin hajajätevesiasetuksen olemassa olevia käyttökuntoisia jätevesijärjestelmiä koskevan yleisen siirtymäajan jatkamisesta tiettyjen kiinteistöjen osalta siihen saakka, kunnes kiinteistön omistussuhteissa tai kiinteistöllä pysyvästi asuvien henkilöiden joukossa tapahtuu sellaisia muutoksia, että edellytyksiä

poikkeussäännöksen soveltamiselle ei enää olisi.

Perustuslain yhdenvertaisuussääntelyn kannalta voimaantulosäännöksen poikkeusmahdollisuus tarkoittaisi yhden kansalaisryhmän asettamista iän perusteella erityisasemaan. Ehdotetun 103 §:n nojalla kuitenkin myös muilla kiinteistön haltijoilla olisi mahdollisuus hakea kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselta kiinteistökohtaista poikkeusta, jos hajajätevesiasetuksen vaatimusten noudattaminen heidän kohdallaan voisi johtaa kohtuuttomaan tilanteeseen. Perusteena kohtuuttomuudelle voisivat olla kiinteistön haltijan alhainen tulotaso ja mahdollisesti myös kiinteistön odotettavissa oleva lyhyt käyttöaika tietyissä erityistilanteissa. Perusteet olisivat siten samoja kuin ehdotukseen sisältyvän yli 68-vuotiaita koskevan poikkeusmahdollisuutta koskevan säännöksen taustalla.

Edellä esitetyn perusteella katsotaan, että lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisessa sääntämisyjärjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

ympäristönsuojelulain 18 ja 103 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan ympäristönsuojelulain (86/2000) 18 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa (252/2005), ja

lisätään 103 §:ään uusi 3 ja 4 momentti, seuraavasti:

103 §

Jätevesien yleinen puhdistamisvelvollisuus

Tämän lain nojalla säädettyistä talousjätevesien käsittelyä koskevista vaatimuksista voidaan poiketa, jos asetuksessa edellytetyt toimet kokonaisuutena arvioiden ovat kiinteistön haltijalle kohtuuttomat ja ympäristöön aiheutuvaa kuormitusta on pidettävä vähäisenä. Poikkeamisen edellytyksiä arvioitaessa otetaan huomioon:

- 1) kiinteistön sijainti viemäriverkoston piiriin ulotettavaksi tarkoitettulla alueella;
- 2) kiinteistön haltijan ja kiinteistöllä vakituisesti asuvien korkea ikä ja muut vastaavat elämäntilanteeseen liittyvät erityiset tekijät;
- 3) kiinteistön haltijan pitkäaikainen työttömyys tai sairaus taikka muu näihin rinnastuva sosiaalinen suorituseste.

Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen myöntää hakemuksesta 3 momentissa tarkoitettun poikkeuksen. Poikkeus myönnetään kiinteistökohtaisesti enintään viiden vuoden määräajaksi kerrallaan.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .
 Edellä 18 §:n nojalla säädettyjä jätevesien yleisiä käsittelyvaatimuksia ei sovelleta lain voimaan tullessa olemassa olevaan käyttökuntoiseen jätevesijärjestelmään, jos kiinteistön haltija ja kiinteistöllä vakituisesti asuvat ovat täyttäneet lain voimaan tullessa 68 vuotta.

Tämän lain 103 §:n 3 ja 4 momenttia sovelletaan 1 päivänä toukokuuta 2005 olemassa olleeseen käyttökuntoiseen jätevesijärjestelmään sekä sellaisiin rakentamattomiin järjestelmiin, joiden toteuttaminen on ratkaistu osana rakennuslupaa ennen 1 päivää toukokuuta 2005.

Helsingissä 1 päivänä lokakuuta 2010

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Ympäristöministerin sijainen
 Maa- ja metsätalousministeri *Sirkka-Liisa Anttila*

*Liite
Rinnakkaisteksti*

Laki

ympäristönsuojelulain 18 ja 103 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan ympäristönsuojelulain (86/2000) 18 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa (252/2005), ja
lisätään 103 §:ään uusi 3 ja 4 momentti, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

18 §

18 §

Talousjätevedet

Talousjätevedet

Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen voi hakemuksesta myöntää valtioneuvoston asetuksessa säädetyistä velvoitteesta kiinteistökohtaisen poikkeuksen enintään viiden vuoden määräajaksi kerrallaan. Poikkeus voidaan myöntää, jos asetuksessa edellytetyt toimet kokonaisuutena arvioiden ovat kiinteistön jäteveden käsittelyvaatimusten noudattamiseksi kiinteistön haltijalle kohtuuttomat ja ympäristöön aiheutuvaan kuormitusta on pidettävä vähäisenä.

(kumotaan)

103 §

103 §

Jätevesien yleinen puhdistamisvelvollisuus

Jätevesien yleinen puhdistamisvelvollisuus

Tämän lain nojalla säädetyistä talousjätevesien käsittelyä koskevista vaatimuksista voidaan poiketa, jos asetuksessa edellytetyt toimet kokonaisuutena arvioiden ovat kiinteistön haltijalle kohtuuttomat ja ympäristöön aiheutuva kuormitusta on pidettävä vähäisenä. Poikkeamisen edellytyksiä arvioitaessa otetaan huomioon:

- 1) kiinteistön sijainti viemäriverkoston piiriin ulotettavaksi tarkoitetulla alueella;*
- 2) kiinteistön haltijan ja kiinteistöllä vakituisesti asuvien korkea ikä ja muut vastaavat elämäntilanteeseen liittyvät erityiset tekijät;*

- 3) kiinteistön haltijan pitkäaikainen työttömyys tai sairaus taikka muu näihin rinnastuva sosiaalinen suorituseste.

Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen myöntää hakemuksesta 3 momentissa tarkoitetun poikkeuksen. Poikkeus myönnetään kiinteistökohtaisesti enintään viiden vuoden määräajaksi kerrallaan.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20.
Edellä 18 §:n nojalla säädettyjen jätevesien yleisiä käsittelyvaatimuksia ei sovelleta lain voimaan tullessa olemassa olevaan käyttökuntoiseen jätevesijärjestelmään, jos kiinteistön haltija ja kiinteistöllä vakituisesti asuvat ovat täyttäneet lain voimaan tullessa 68 vuotta.

Tämän lain 103 §:n 3 ja 4 momenttia sovelletaan 1 päivänä toukokuuta 2005 olemassa olleeseen käyttökuntoiseen jätevesijärjestelmään sekä sellaisiin rakentamattomiin järjestelmiin, joiden toteuttaminen on ratkaistu osana rakennuslupaa ennen 1 päivä toukokuuta 2005.